

3) зосередження на людському, триває від середини V ст. до 40-х рр. III ст. до н.е. – представлений софістами, Сократом і сократичними школами; 4) політ у безмежне, триває від кінця IV ст. до н.е. до 80-х рр. II ст. по Р.Х. Гіляров характеризує епоху Платона й Аристотеля у філософії; 5) пошуки заспокоєння, триває від останнього десятиріччя IV до кінця першої чверті IV ст. до Р.Х. – цей період репрезентує скептицизм, епікуреїзм і стоїцизм; 6) узгодження різномовного, триває від першої половини II ст. до Р.Х. і до кінця першого двадцятиріччя I ст. до Р.Х.; 7) прагнення божественного, триває від початку нашого літочислення до кінця третього десятиліття VI ст.; 8) поневолення боговладництвом, триває від кінця першого тридцятиріччя IV ст. до кінця XV ст. – до цього періоду належать схоластика й містика; 9) порив у простір, триває від початку XIV ст. до половини XVII ст.; 10) на шляхах знання, триває від початку XVII ст. до першої половини XVIII ст.; 11) торжество філософії, триває від кінця XVII ст. до першої половини XIX ст.; 12) вершина кругозору, триває від 80-х рр. XVIII ст. до наших днів.

Отже, в концепції О.М.Гілярова історія філософії постає як довгий процес визрівання і здійснення ідеї духовної свободи людини, людського в людині, звільнення особистості від зовнішнього насилля й розвитку її внутрішнього змісту.

Запропонована О.М.Гіляровим періодизація привертає увагу не лише своєю гуманістичною спрямованістю, але й прагненням урахувати внутрішню логіку історико-філософського процесу, узгодити логічний зміст розвитку філософії з її історичним існуванням.

Важливо відзначити також прагнення вченого дослідити кожний період історії філософії у діалектичному зв'язку з іншими.

С.А.Корсунський
(аспір., НАУ, Київ)

КОНЦЕПЦІЯ ЕЛІТИ У ФІЛОСОФІЇ Д. ДОНЦОВА

В історії української філософії ніхто інший як Д. Донцов показав невмирущість української державної ідеї та можливість її реалізації. Третій розділ його праці: "Історія розвитку української державної ідеї" так і називається: "Чи Українська державна ідея можлива до зреалізування?" [Донцов Д. Історія розвитку української державної ідеї. – К., 1991. – С.37]. За думкою Д. Донцова, "Ідея української держави" не є новою, її право на існування *"угрунтоване як географічним положенням України... так і політичними відносинами сходу й (з кінця 18 століття) усієї Європи"* [Там само. – С.7-8].

Шостою вимогою вольового націоналізму, за Донцовим, є творче насильство ініціативної меншості для втілення національної ідеї у реальне життя. Саме провідна верства, яку, за Донцовим, ще називають "класово свідомий пролетаріат", "національно свідомі інтелігенція", "аристократія", "правляча кліка", а не народ формує неясну для неусвідомленої маси ідею, робить її доступною цій масі і, нарешті, мобілізує народ для боротьби за цю ідею.

У передмові до своєї праці "Дух нашої давнини" автор пояснює, що розуміється під ініціативною меншістю, або правлячою кастою: *"Під правлячою кастою, під "аристократією" розумію щось подібне до Ордену, окрему положення у суспільстві й духом верству "луччих людей", як їх звала наша старовина, верству, яка поповнялася б вихідцями з усіх станів суспільства на підставі суворого добору ліпших, а з другої сторони суворим перецідженням, "чистою", охороняла б свою духовну і моральну вищість і чистість, свою форму і силу"* [Донцов Д. Дух нашої давнини. – Дрогобич, 1991. – С.7].

Філософ пише, що в старій Україні поділ на касту був чимось самозрозумілим. Він вважає, що *"без касту" суспільність не існує: у період Київської Русі це була старокнязівська аристократія, у 16-18 ст. – козацьке панство. "Суспільство існує як спільнота поділена на шаблі, від вищого до нижчого, з тислом означеними функціями кожної з своїх частин"* [Там само. – С.135], – стверджує Донцов. На його думку, *"виміряне демократами суспільство, яке складалося б лише з селянства, або взагалі лише з т.зв. трудящого народу, без окремої провідної верстви, – це плебейська фантазія, в житті неіснуюча, за яку природа жорстоко мстить і над самими фантастами і над нацією, яка зродила, собі на згубу, своїх апостолів черні"* [Там само]. Ф.Ніцше, на якого часто посилається Д. Донцов, мов би поділяє думку українського філософа: *"Ілюзії, звичайно, належать до переліку дуже дорогих задовольнень; але руйнація ілюзій... як правило, ще дорожча"* [Ніцше Фридрих. Странник и его тень. – М., 1994. – С.389]. Запад у державі, за думкою Донцова, наступає тоді, коли високий моральний закон, що втілює правляча каста, поступається місцем егоїзму, пихатості та потуранню своїм хабарницьким інстинктам, через прагнення будь-якою ціною досягти вигоди: *"За моральним упадком еліти, слідує, як його тінь, заслужена кара нації"* [Донцов Д. Дух нашої давнини. – Дрогобич, 1991. – С.23]. А звідси – *"Не визволимося політично, поки не визволимося духовно"* [Донцов Дмитро. Росія чи Європа? – К., 1992. – С.20]. Шлях дійсного відродження, пише філософ, веде через поворот до традиції епохи, яка *"ще не була заражена духом вегетативної культури, яка дихала сама й надихувала свій народ духом героїчної культури, - до традиції старої України"* [Донцов Д. Дух нашої давнини. – Дрогобич, 1991. – С.93].

Три головні чесноти – мужність, шляхетність, мудрість виступають головними прикметами ідеалу нашої провідної касту. Філософ упевнений, що ці чесноти не могли бути втілені в людях, які сформувалися на основі ліберальних та демократичних ідей "кволого провансальства". На думку Донцова, лише ідеал сильної людини, людини ірраціональної волі, ідеал нової воскреслої раси провідників, твердих, рішучих і характерних, сильних духом, жадібних влади – виведе націю "із стану гелотства". Саме така людина зможе реалізувати нову українську ідею. *"Коли я кажу "колективний ідеал" або "національна ідея", не розумію під цим щось метафізичного... Цей ідеал... – це щось, що існує в дійсності, а не тільки в комбінаціях кабінетних учених"* [Донцов Дмитро. Підстави нашої політики // Донцов Дмитро. Твори – Л., 2001.

– Т.1.: Геополітичні та ідеологічні праці. – Л.: 2001. – С.140]. За Донцовим, нація, що віднайшла свій ідеал і перейнялася ним, творить свою легенду. Ці легенди, цей ідеал надають народові певний статус, на який зважають як на політичний чинник у міжнародному житті. Філософ пише, що ці ілюзії, міфи, "Замки в повітрі" Шевченка, "фантастичні омани", без них не обходився на своїй шляху жоден народ, що прагнув ліпшого майбутнього. За Донцовим, потрібно не критися з тими *"замками в повітрі"*, а тримати їх образ стало перед нацією, *"координуючи її зусилля так, щоб вони зближали її до перенесення цих замків на землю. А коли нація не приготована до прийняття цих "замків", нагадувати їй про них, єднаючи з ними "реальні щоденні спра-ви", накидаючи пасивній масі цей містичний ідеал"* [Донцов Дмитро. Націоналізм // Донцов Дмитро. Твори – Л., 2001. – Т.1.: Геополітичні та ідеологічні праці. – Л.: 2001. – С. 410].

В.Б.Курило

(аспір., Львівський національний ун-т, Львів)

ФІЛОСОФІЯ ЯК СПОСІБ ЖИТТЯ (ВАСИЛЬ ЛИПКІВСЬКИЙ)

Філософія – теорія чи спосіб життя?

Філософом є і повинен бути кожен, оскільки філософія, – стверджує Липківський, – це природна властивість і натуральна потреба кожної людини, яка завжди діє в її душі. *"На те Бог і розум дав чоловікові, щоб він завжди мислив, міркував, мудрував про всякі речі, про все те, що в собі почуває, що навколо себе бачить і чує, робив з нього певні висновки, накреслював на підставі своєї філософії, цебто мудрування, любови до мудрости певні шляхи життя"* [Липківський В. Проповіді на неділі й свята. Слово Христове до Українського народу. – США: Українське Православне Братство ім. Митр. Василя Липківського. – 1988. – С. 11-12].

Філософія, як іманентна сутність кожної людини, спонукає її протягом усього життя, так би мовити, *"від коліски до гробу"* займатися питаннями *"земними"*: *"звідки що йде, до чого прийде, що нам принесе і т.ін."* [Там само], та питаннями *"надземними"*, як то: *"предковичню боротьбою... душі і думки людської"* [Там само. – С.522]. Визначальним для філософії, на думку В. Липківського, залишається також питання людини: *"В той час, як в розумінні інших явищ розум людський багато вже досяг, в розумінні того, що є сам чоловік, люди стоять в такому ж стані, як давні мудреці, що найголовнішим і найтруднішим пізнанням вважали пізнання самого себе"* [Там само. – С.162].

Виходячи з сутнісної вимоги *"поділитись з іншими"*, філософія, на думку В. Липківського, через філософів, тобто видатних особистостей *"особливо глибокої думки, широкого світогляду, що всі свої думки про життя світу, про життя людства, про досягнення щастя на світі складають до купи, утворюють певні філософські системи, викладають на папері, поширю-*